

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖

Allmängiltigt

Såsom det verksammaste och pålitligaste medel såväl till behandling av nytillkomna **frostskador** som för att häva följderna av **gamla frostskador** användes och rekommenderas Salubrin av **alla, som använt originalfabrikatet enligt bruksanvisningen.**

Världsberömda symaskiner

Lektioner i LINNESÖMNAD

(även blusar, underkjolar, skjortor, barnkläder). Kurserna pågå 12 jan.—1 juni, under vilken tid elever dagl. mottagas.

EVA EGNÉR, KARIN EGNÉR.

Sibyllegatan 36.

A. T. 210 04

R. T. 35 30

SPECIALSKOLAN

FÖR

VÄVNING OCH VÄXTFÄRGNING

RIDDAREGATAN 7 B. ALLM. TEL. 255 97

Inneh. HEDVIG MAASS.

Kurser i Vävning och Växtfärgning.

Undervisning alla dagar 9,30—7.

PROSPEKT.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

VITA BANDETS PRISTÄVLAN

100 Kronor utdelas för en kortfattad och saklig skrift i nykterhets- och sedlighets-spörsmålen från individens, hemmets och samhällets synpunkt. Den skall vara avsedd för unga människor, som stå i begrepp att bilda eget hem och bör ingående vädja till hjärtat och känslan såväl som till förståndet. Likaså utdelas

100 Kronor för en liknande uppsats, som varmt och övertygande framhåller den bildade kvinnans ansvar och förpliktelser inför nyssnämnda frågor.

Tävlingskrifterna (maskinskrivna och omfattande högst 16 sidor mindre oktav) böra åtföljas av förseglad namnsedel och insändas före 1:a april till **Vita Bandets Exp., Smålandsgatan 20**, Stockholm. Icke prisbelönade återsändas om porto bifogas.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG III

15 FEBR. 1916

HÄFTE 4

Krigsfraser.

Översättning från förf:s manuskript.

I.

I en djupsinnig dikt av Schiller talas det om en egyptisk neofyt, som emot förbudet med brottslig hand lyfter slöjan från en överhöljad bildstod. Han får i denna skåda sanningen, men synen bryter ned honom och hans ord är hädanefter: ve den som genom skuld går fram till sanningen.

Det tyckes att mänskorna i allmänhet äro så beskaffade, att de förmå uthärda livets verkliga bild blott om en gyllne vävnad förblir utbredd över den. Ju fruktansvärdare händelserna, desto beskäftigare sysslar mänskoanden med att hölja in dem. Denna egenhet, som den svårligen någonsin kommer att avlägga, har därtill det ödesdigra med sig, att den utger de slöjor den väver för "sanning", ja väl också håller dem för att vara det. Och så blir det andliga livet ett enda ouppredbart kaos av missstag och villfarelse — och även av bedrägeri.

De formler, i vilka detta behov av illusion tar sig uttryck, äro vad man kallar fraser. Man vill med denna be-teckning antyda, att de väcka föreställ-

ningar som inte motsvara det verkliga sakförhållandet. Dock måste man med hänseende till deras upphovsmän skilja dem i två slag: de medvetna fraserna, vilkas ändamål är ett avsiktligt förvillande av andra, och de omedvetna, som motsvara en illusion hos upphovsman-nen, vilken han ärligt tror på.

Det är naturligtvis i vissa fall inte alltid möjligt att avgöra var den omedvetna frasen upphör och den medvetna börjar. Bakom de officiella fraserna, av vilka de styrande begagna sig till rättfärdigande och uppehållande av den bestående ordningen, kan man knappast föreställa sig att en illusion ligger gömd. De höra till dessa betänkliga hjälpmedel, utan vilka maktinnehavarna hitintills inte på någon tidpunkt funnit möjlighet att reda sig. Men det synes mig som vore de officiella fraserna ursäktligare i krigstider än under fred. Ty i krigstider är mängdens själsliga jämvikt mera labil och dess vanmakt gentemot rådande förhållanden kännbarare. Frasens lugnande, uppmuntrande och stärkande kraft, vid vilken den

vilsna känslan klamrar sig fast för att finna en hållpunkt i virrvarret av det som sker, är att jämställa med det medvetna bedrägeri, som mänskligheten kräver av läkaren vid den dödsdömdes bädd.

Men hur skall man förklara det smärtsamma sakförhållandet, att vid krigsutbrottet även de intellektuella inom alla nationer i överväldigande flertal hemfallit åt de härskande fraserna? De ha inte förmått att hålla sig fria från krigspsykosen, från detta själstillstånd, under vilket omdömeskraften genom den lidelsefulla upprördheten fullständigt förmörkas och den av sinnesrörelsen alstrade inbillningen lämnas fritt spelrum. Det som skulle skilja de intellektuella från flertalsmänskorna är den andliga apparatens högre differentiering, den strängare avgränsningen mellan fantasi och erinring, omdömeskraft och känslösvär, vilket hindrar en förblandning av dessa områden. Visserligen inträder denna förblandning tillika med illusionsbildning till en viss grad även hos den intellektuelle, så snart lidelserna vinna överhand hos honom. Men även då kan han bevara sin rangställning, ty den beror icke på att han ej är underkastad lidelsen, utan därpå att han känner och taxerar dennas förblindande verkan, att han inte förväxlar lidelsens ingivelser med objektivt giltiga omdömen.

Detta de intellektuellas sviktande är en av krigets mest deprimerande följd-företeelser. Låt oss böja oss med vördnad för undantagen, de vilka likt Romain Rolland och Bernard Shaw manhaftigt oförfäradet kämpa emot strömmen; de flesta åter ha låtit sig rivas

med av hat och raseri, antingen de nu utan kritik upptaga de härskande kretsarnas krigsfraser och som troende inför dessa ställa sig i nivå med den stora massan eller tillöka dem med egna skenföreställningar utan att pröva det subjektiva ursprung, ur vilket de framgått. Jag menar härmed ej, att de skulle motsätta sig redan inträffade och oundkomliga fakta och på så sätt skilja sig från gemenskapen med sitt folk, blott att de borde haft i minne att de, i kraft av den vidare synkrets som öppnat sig för dem, kallats att tjäna som förmedlare på det andliga planet — en förmedling som trots ögonblickets hela djupa förblindelse icke i längden kan utebli mellan medlemmar av en och samma kultur, som européerna nu en gång äro.

Om man nu bortser från krigsfraserna i trängre betydelse, vilka överallt äro desamma och för visso äro uttryck för mängdens känslor, så kan man plocka ut några, som skilja sig efter nationalitet. Så finns det en för västmakterna specifikt egen krigsfras, den att de föra krig för att skydda civilisationen mot barbariet — ett häpnadsväckande bevis för hur segt historiska traditioner kvarleva hos folken. Ty den intygar, att ännu alltjämt föreställningarna från trettioåriga krigets tid härska i Frankrike i fråga om Tyskland. Vad Frankrike beträffar synes denna uppfattning på grund av sin gamla hävd i någon mån ursäktlig; att den upptagits även av de övriga förbundna — till och med av Ryssland! — visar blott hur föga en fras behöver äga någon verklig grund. Det är överflödigt att bekämpa dylika fraser; de

försvinna samtidigt med den lidelsefulla förblindelse eller den demagogiska avsikt, ur vilken de framsprungo.

I Tyskland ha emellertid två andra krigsfraser uppstått, som ha en vida mera bestående verkan och som äro i stånd att åvägabringa en vida ödesdigrare villa. Erkännandet av andra nationer, av deras förtjänster och företräden har hittills varit utmärkande för tyskarna; på tysk mark hade inte en så dåraktig fras som den om civilisationens försvar mot barbariet som krigets högre mål kunnat vinna insteg. I stället har under krigsnöden tyskarnas självmedvetenhet kraftigt växt; deras organisatoriska överlägsenhet har fött tron att vi leva i en oförlikneligt stor tid; än mer, att genom kriget en ny tid skall uppkomma, i vilken Tyskland skall övertaga världsledningen. "Världstysken" som framtidens makthavare skall under en ny världsera göra alla de stora egenskaper, som gjort honom segrande i detta krig, gällande, med mera sådant.

Nu står ju, som allmänt bekant är, bakom detta krig Englands och Tysklands strid om överherraväldet. Att i fråga om detta överherraväld handelsintressena äro de utslagsgivande förnekar inte ens någon av de tyska chauvinister, vilka alljämt beteckna Englands "krämaravund" som krigsorsaken. Förden skull måste frasen i sin funktion att ange ideella mål i stället för icke erkända av annan art taga detta som sin utgångspunkt, ty med endast materiella fördelar kunde inte det tyska kulturmedvetandet ge sig till freds. Om alltså den illusionen, att vi leva i en stor tid, och ännu mera, att en ny tid

skall bryta in med tyskarnas seger, har något tröstande och upplyftande för dem som sätta sitt liv på spel eller lämna sitt käraste till offer, så ligger däri dess berättigande, liksom detta även är ursäkten för de intellektuella bland tyskarna, som progagera den. Jag upprepar: hos de krigförande är denna illusionsbildning ett outhärligt själsligt nödvärn för att skymma undan de fruktansvärda avgrunder, längs vilka deras väg går.

Helt annorlunda ligger saken i de neutrala länderna. Och på grund därav känner jag mig befogad att inför en svensk publik uttala tankar, som för närvarande inte vore på sin plats i mitt hemland, ehuru för visso bland alla de krigförande österrikarna äro minst chauvinistiska — eller rättare sagt, just därför att de icke äro det.

Lättast begriplig synes föreställningen om den "stora tiden", emedan den uppstått ur en förväxling av materiell storhet och den storhet som betyder ideell överlägsenhet. Stor i materiellt avseende är nutiden för visso. Det har aldrig förr existerat så stora härskaror, som kallats upp till att förgöra varandra, aldrig så stora projektiler, så väldiga ammunitionsmängder och så stora penningssummor för detta ändamål. Men ger denna oerhörda apparat ett berättigande att kalla tiden i ideell mening stor? Att tillerkänna den enskilde såväl som en epok storhet har hitintills alltid tillhört eftervärlden; ty blott denna innehar måttstocken för verkets överlägsenhet utöver ögonblickets fordringar, vilken först framtiden kan intyga.

Och medgivet att ganska många av

dem, vilka handlande och lidande sätta in sina liv i striden med dessa gigantiska mordapparater, lägga ett dödsförakt i dagen, som förlänar dem det högsta hjälteskaps gloria — är det då dessa, som ge tiden dess andliga orientering, dess särskilda karaktär, dess bestämda prägel? Blöda de för det som deras folk, det stora flertalet i landet bakom fronten, skall utföra till priset av deras uppoffrande? Det är stort skäl att frukta, att orsak och verkan här bytt roller: just emedan offret är så oerhört, sluter man sig till att ett ideellt mål av högsta rang måste stå bakom. Så följer som stegring av föreställningen om den stora tiden föreställningen om den nya tiden.

Med denna föreställning ha vi kommit in på området för den mest ödesdigra illusion, som sprungit fram ur krigspsykosen. En ny tid — detta betyder nya människor, som giva nya värden åt världen, människor, vilkas känsla på ett helt annat sätt än tidigare generationers reagerar mot bestående inrättningar och förhållanden. Men var skönjas tecknen till att ett nytt släkte kommer, som har gåvan att förverkliga en ny tingens ordning? Hos alla krigsförande folk kan man för närvarande i största allmänhet särskilja tre till omfång och bestämmelse helt olika grupper: de makt-havandes grupp, krigarnas och detta stora flertal, som man kan kalla de utanförstående. Alla andra distinktioner, som i normala tider dela det mänskliga samhället i olika lager, ha genom kriget förlorat sin betydelse, om även läget för de fattiga, som höra till de utomstående grupp, är ojämförligt mycket hårdare än för de rika. Men de fattiga

såväl som de rika i denna grupp måste i samma utsträckning med alla manliga anhöriga inom en bestämd åldersgräns bidra till krigarnas grupp och äro även om de taga del i de sociala värv, som kriget pålägger, vanmäktiga åskådare av krigshändelserna och deras följder. Om den lilla grupp av härskande, som för närvarande har all makt i sin hand, behöver inte talas, ty ingen tänker sig att den nya tiden kunde utgå från dem. Som dennas skapare kan endast räknas med krigarnas och de utomstående grupper.

Men se nu på de städer som, långt avlägsna från gränsen, icke omedelbart beröras av krigsfasorna! Äro inte alla teatrar, biografier och nattlokaler överfyllda av en road publik, som tacksamt applåderar svagsinta operetter och alla andra hävdvunna plattheter? Drar inte genom huvudgatorna samma eleganta mängd, vars tal vänder sig kring erotiska och kulinariska njutningar? Ha inte mitt under krigets dyrtid och nöd dammoderna efter parisisk förebild antagit en ny luxuriös gestalt?

Och så kaféerna med deras uppsjö på dagstidningar och illustrerade blad! Spalter fulla med bilder av söndersprängda, stympade soldater, uppstaplade lik, sänkta skepp och drunknade människor, bombkastningar av fientliga flygare över harmlösa fotgängare, ruiner efter nedbrända boningshus; spalter, i vilka de sårades dödsrosslingar, flyktingarnas elände, oskyldiga kvinnors och barns ihjälhungerande och död, nedskjutande av misstänkta, handlingar av raseri och hämd, — Herre Gud, där krigets hela fasansfulla skådespel är skildrat i

största vidlyftighet (om än endast från den fientliga sidan); och där bredvid spalter med lovprisande reklam i de mest lockande toner för operetteatrarna, varietéerna och förlustelseställena, vilka bjuda en ärad publik förströelse och omväxling. Ja på sista sidan, alldeles som förr, långa rader av giftermålsanbud, inbjudningar till möten och "ärbara" bekantskaper.

Kan på denna mark och under det oavlätliga inflytandet från sådana förhållanden verkligen en ny tid födas, i den meningen att kriget skulle haft en renande och höjande verkan? För att känna den moderna storstadens själs- och hjärtekultur behöver man endast betrakta dessa tomma, uttråkade anleten, som luta sig över skildringarna av alla dessa vanvettiga fälor, den likgiltiga hållningen hos dessa människor, som hålla de fruktansvärda bladen i sin hand och samtidigt dricka kaffe och äta bakelser. Ingen tår rinner, inget skri hörs, det förekommer inte att någon springer upp och med ett stön av kval slungar tidningen till golvet, överväldigad av medömkan och avsky. Äro då alla människor fångna i förvillelsen att allt det gräsliga, som de läsa om, endast träffar fienden och inte i samma mått deras egna landsmän? Och ha de blivit så omänskliga, att de inte längre i fienden se ett kännande väsen av sitt eget slag?

Detta är det hopplösa med nutidens generation: den slöa likgiltigheten, bristen på impulser till motstånd, resning, uppror! Funnes det mera känslighet, starkare reaktionsmöjligheter hos dem, skulle de inte hålla ut med att skratta

åt klown-infall, medan mordmaskinernas eldgap spy och slita deras landsmäns kroppar i stycken. Men vi äro alla vanmäktiga gentemot krigets övervåld och stelnade under trycket av denna vanmakt; därtill underkastade vanans inflytande, vilket under detta halvtannat år har avtrubbat vår mottaglighet.

Nej, från de utomståendes grupp, således från den stora massan, kommer ingen ändring av härskande förhållanden och värderingar att utgå; det finns inga tecken, som tyda på något sådant.

ROSA MAYREDER.

Illis quorum. Som erkännande av stort och förtjänstfullt arbete på deras skilda områden har Kungl. Maj:t efter vartannat tilldelat fru Emilia Broomé, fröken Julia von Bahr och fröken Gerda Meyerson medaljen *Illis quorum meruere labores*. Fru Broomés och fröken Meyersons insatser i socialt arbete äro tillräckligt allmänt kända för att ej här behöva närmare beröras, och Romanäs sanatorium har gjort fröken von Bahrs namn känt också för dem, som kanske icke varit i tillfälle att i övrigt ta kännedom om hennes även på andra områden samhällsgagneliga arbete.

Fredrika Bremers staty. Från Kvinnliga telegrafistföreningen har till kommittén för insamling av medel till en staty av Fredrika Bremer överlämnats kr. 43:—. Fru AnnMargret Holmgren har särskilt med anledning av halvsekelminnet av Fredrika Bremers dödsdag likaledes överlämnat till kommittén en gåva av kr. 100:—.

Förslag till lag om barn utom äktenskap.

II.

I slutet av föregående artikel omnämndes, hurusom rätten till underhåll kan lagligen fastställas genom avtal med undvikande av rättegång. Förslaget meddelar även bestämmelser rörande själva faderskapets godvilliga fastställande. Detta kan ske — utom genom ovan nämnda avtal — även därigenom att fadern inför präst eller under vissa andra föreskrivna former erkänner barnet som sitt. Men kan ej på sådant sätt en överenskommelse med fadern träffas, skall rättegång föras mot honom. I förslaget ålägges barnavårdsmannen att vaka över att faderskap och underhållsskyldighet så vitt möjligt fastställas antingen godvilligt eller genom rättegång. Hittills har ju anställandet av talan i regel helt berott på modern, och hon har ofta av delvis rätt förklarliga skäl underlåtit att taga ett sådant steg. Med de större följder faderskapet enligt förslaget skulle erhålla är det viktigare än förr att dess fastställande ej godtyckligt underlåtes.

Vid faderskapsprocessen tillgår för närvarande så, att modern uppger en viss man som fader till sitt barn och yrkar att han skall utgiva uppfostringsbidrag. Om mannen inför rätta förnekar, att han haft samlag med modern under den tid barnet kan ha avlats, åligger det modern att söka framdraga några omständigheter, som giva stöd åt hennes påstående. Lyckas hon härmed, dömes han att genom ed förneka, att samlag ägt rum under en viss tid, som

rätten bestämmer. Kan han ej gå eden, dömes han skyldig utgiva bidraget. Det förhållandet, att modern under samma tid kanske haft samlag också med någon annan man, anses icke hava någon betydelse; den man, som hon stämt till domstolen och uppgivit vara barnets far, får ej göra någon invändning härom.

Det nya förslagens regler för faderskapsprocessen äro i huvudsak överensstämmande med de nu gällande utom beträffande edgången, där en ganska betydelsefull förändring föreslås till införande. I förslaget stadgas nämligen, att vid de tillfällen, då ed skall förekomma, denna skall kunna anförtros åt fadern eller modern, d. v. s. antingen skall han svära, att han ej haft samlag med modern å tid, då barnet kan ha avlats — rätten utsätter tiden —, eller också skall modern svära, att sådant samlag ägt rum. Rätten skall lämna eden åt den, vars uppgifter den finner trovärdigast. Att eden sålunda skall kunna anförtros också åt modern, är en stor och viktig förbättring. Den bör kunna komma att sätta en gräns för det bedrövliga, allmänt kända förhållandet, att fäder nu icke sällan falskeligen "svära sig fria".

I annat sammanhang har påpekats, att rättegång kan anhängiggöras redan före barnets födelse. Vikten av att denna möjlighet verkligen begagnas ligger i öppen dag och behöver ej här vidare utvecklas.

För att det fastställda underhållsbidraget också skall komma barnet till godo vill Lagberedningen sörja genom nya regler angående underhållsbidragets indrivning från den underhållsskyldige.

Reglerna härom återfinnas i förslag till lag om införsel i avlöning, pension eller livränta. Visa sig dessa bestämmelser effektiva, har man att i dem finna den nya lagstiftningens kanske betydelsefullaste praktiska framsteg. Den brist i det nuvarande systemet, som genom dem skall avhjälpas, är nämligen kanske den olidligaste av alla dem, som vidlåda det. I förbigående har påpekats hur svårt det är att göra barnets rättigheter gällande även där de äro lagligen fastslåda. Därvid tillgår så, att om ej fadern godvilligt betalar, får modern vända sig till utmätningssmannen (i stad stadsfogde, på landet kronofogde) och begära utmätning. I regel äro de försumliga fäderna till barn utom äktenskap så ställda, att deras enda egentliga tillgång består i deras arbetsförtjänst. Men avlöning får enligt nu gällande lag ej utmätas förrän den kan lyftas. Det händer någon gång, när modern kan lämna riktigt fullständiga upplysningar om var och när fadern utfår avlöningen, att utmätningssmannen infinner sig i det rätta ögonblicket, d. v. s. just när avlöningen skall utbetalas, och tar en del därav. En dylik kapplöpning hör dock till undantagen. Dels torde ej utmätningssmannen vara skyldig därtill, dels är apparaten alldeles för stor i förhållande till resultatet, ty av t. ex. en veckoavlöning kan ej hela månadsbidraget tagas, utan proceduren måste upprepas flera veckor å rad och för varje gång

avgår utmätningsskostnad. I stort sett kan nog därför sägas, att utmätning av avlöning till underhållsbidrag för närvarande saknar reell betydelse.

Genom den föreslagna lagen om införsel skulle i Sverige införas löneinhållning för underhållsbidrag. Enligt förslaget skall därvid tillgå på i huvudsak följande sätt. Om den underhållsskyldige försummat sin inbetalning, kan barnets mor eller barnavårdsmanen med avtalet eller domen, muntligen eller genom brev, vända sig till utmätningssmannen med begäran om införsel i den försumliges avlöning. Denne beredes då tillfälle yttra sig över ansökningsmeningen. Är intet hinder, beviljar utmätningssmannen därefter införsel, varmed menas att den underhållsskyldiges arbetsgivare åläggas att vid varje avlöningstillfälle innehålla visst belopp av lönen. Sedan utmätningssmannen t. ex. för varje vecka mottagit vad arbetsgivaren innehållit, avsänder han hela månadsbidraget till barnets moder eller barnavårdsmanen. Indrivningen kan således ske med en jämförelsevis ringa och litet dyrbar apparat; utmätningssmannen behöver ingen gång infinna sig på arbetsplatsen. Någon kostnad för indrivningen får ej — som nu — drabba vare sig den underhållsskyldige eller den underhållsberättigade.

Klart är, att ej alltid ett så stort belopp av avlöningen kan innehållas att hela underhållsbidraget kan utgå. Därigenom skulle stor orättvisa kunna drabba barnfaderns lagliga familj. Lagen stadgar härom, till ledning för utmätningssmannen, att "det belopp, som skall innehållas, må ej sättas så högt, att den

underhållsskyldige kommer att sakna medel till underhåll för sig själv eller för maka och oförsörjda barn eller adoptivbarn, som icke åtnjuta underhållsbidrag“.

Det kan befaras, att fäderna för att undgå införsel i stor utsträckning skola komma att byta anställning, och en sådan tendens kan endast motverkas därav att de inse de ringa utsikterna att lyckas därmed. Bestämmelsen att den underhållsskyldige på förhand skall underrättas kan visserligen synas rimlig, men det kan ej nekas, att under rättelsen i många fall kommer att på honom verka som en direkt uppmaning att skudda stoftet av sina fötter och söka ny anställning. Medelst särskilda bestämmelser söker förslaget emellertid bereda möjlighet att med införsel snabbt följa den underhållsskyldige i den nya anställningen. Arbetsgivarna kunna också utan tvivel härvidlag lämna en ovärderlig hjälp, och förslagets effektivitet är därför i hög grad beroende av det bistånd de kunna bli villiga att giva utöver det lagen direkt ålägger dem. Även arbetarorganisationerna kunna naturligtvis mycket bidra, när det gäller att få reda på deras medlemmar. — Införsel skall enligt förslaget kunna meddelas icke blott för underhållsbidrag till barn utom äktenskap och dess moder, utan också för sådant bidrag till make, fränskild make och föräldrar.

För att söka hindra den ökade emigration, som kan bli en följd av de stränga reglerna om underhållsskyldighet, har föreslagits förbud för underhållsskyldig att avflytta från riket. Vanskligheten av ett dylikt förbuds ge-

nomförande hoppas beredningen skall minskas genom överenskommelser med grannländerna.

Ovanstående redogörelse behandlar de förpliktelser av ekonomisk art, som förslaget ålägger fadern. Men av densamma framgår också, att kunskapen om vem som är dess far är en rätt, som tillkommer barnet. Det vore då onaturligt, om ej samma rätt tillkomme det gentemot modern. Lagberedningen föreslår också upphävande av 1778 års brev, som stadgar moders rätt att vara okänd. Denna fråga har varit mycket debatterad och mycket omstridd, men knappast någon torde numera förneka det rättmätiga och nödvändiga i den föreslagna åtgärden, även om den i några fall kommer att vålla lidande. Det bör kanske påpekas, att den ej behöver innebära ett offentliggörande av moderskapet genom barnets upptagande på moderns prästbetyg eller dylikt. Fader- och moderskap utom äktenskap bör betraktas såsom en abnorm företeelse i samhällslivet, och det ligger ej i samhällets intresse att göra ett dylikt förhållande mera notoriskt än vad bevakandet av barnets rätt gentemot föräldrarna kräver.

De i föreliggande förslag till lag om barn utom äktenskap meddelade bestämmelserna om vårdnad och förmynderskap stadfästa i första hand vad som hittills varit praxis. Modern skall alltså — där intet annat sägs — ha vårdnaden och utöva förmynderskapet för barnet. Det nya, som förslaget i denna del innehåller, är att föräldrarna kunna träffa bindande avtal om att fadern skall träda i moderns ställe,

under förutsättning likväl att rätten finner honom lämplig. Ett sådant bindande avtal kan ha sin betydelse för det ganska ofta inträffande fall, att fadern helt tagit barnet om hand. Som nu är ställt händes att modern senare ångrar sig och finner det förmånligare att återtaga vårdnaden och erhålla uppfostringsbidrag av fadern, vilket ej kan förhindras även om det är ofördelaktigt för barnet. Mot moderns vilja kan enligt förslaget vårdnaden och förmynderskapet fråntagas henne endast då hon är olämplig. Rätten förordnar i sådant fall fadern eller någon annan lämplig person till förmyndare. Modern kan naturligtvis förpliktas att utbetala uppfostringsbidrag till denne. Skäl kunde kanske anses tala för att fadern bleve förmyndare och finge vårdnaden endast därför att han är lämpligare än modern. Men detta kan ha farliga följder, och på tal om denna sak anmärker också Lagberedningen: "erfarenheten ger ofta vid handen att en begäran därom (d. v. s. att få övertaga vårdnaden) från hans sida ofta är förestavad mera av en önskan att kunna ordna underhållsskyldigheten på det för honom billigaste sättet än av verklig kärlek till och omsorg om barnet."

Av vad här sagts framgår att föräldrarna, närmast modern, enligt förslaget skall hava den rättsliga omsorgen om barnet. Det tyska systemet, enligt vilket förmyndare skall förordnas för varje barn utom äktenskap och som i praktiken lett till upprättande av yrkesförmynderskap, har sålunda ej av Lagberedningen upptagits. Beredningen söker att nå samma syfte genom att föreslå tillsättandet för varje barn av en barn-

vårdsman. Denne skall icke, med förbigående av modern, bliva barnets förmyndare, utan han har att "bistå henne med råd och upplysningar samt tillse att barnets rätt och bästa behöri- gen tillvaratagas. Särskilt åligger det barnavårdsmanen sörja för att lämpliga åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd och tillförsäkrande av underhåll åt barnet, biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt, när skäl därtill är, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet". Barnavårdsnämnden, som tillsätter barnavårdsman, åligger det också att öva tillsyn över hans verksamhet. För att denna nämnd skall kunna fullgöra såväl detta som andra uppdrag, som med all sannolikhet komma att läggas i dess händer, måste man nog tänka sig en omorganisation av densamma.

För att den blivande modern redan före barnets födelse skall kunna påräkna ett välbehövt stöd av barnavårdsmanen, uppmanas hon att senast tre månader före barnets födelse vända sig till barnavårdsnämnden eller — vilket kan göra anmälan lättare för henne — till någon person i församlingen, som av nämnden erhållit i uppdrag att taga emot sådana anmälningar. Före barnets födelse kan ej barnavårdsman förordnas annat än på moderns egen begäran; så fort barnet är fött, åligger det däremot barnavårdsnämnden att i varje fall göra det. Det ligger i sakens natur att mödrarna i det längsta vilja uppskjuta en dylik anmälan, och med tanke härpå åligger förslaget föräldrar, husbondefolk och andra i liknande ställ-

ning att söka medverka till att anmälan blir gjord.

Många och viktiga äro de uppdrag förslaget lämnar åt barnavårdsmannen. I främsta rummet skall han vara modern en hjälp och ett stöd. Men han kan ock oberoende av henne föra barnets talan mot fadern. Fall komma naturligtvis också att finnas, där han måste bevaka barnets rätt gentemot henne. Han skall t. ex. hos domstol utverka att vårdnaden och förmynderskapet frántagas henne, om hon försummar sina skyldigheter. — Visserligen kan samma person förordnas till barnavårdsman för mer än ett barn, men det erfordras ändå ett mycket stort antal personer, lämpliga för den krävande uppgiften. Det är genom dem, som lagbestämmelserna skola bliva levande; utan deras intresse och kärlek till uppgiften måste nog mycket i förslaget bliva en död bokstav. I motiven framhålles särskilt kvinnans lämplighet för uppgiften, och den torde vara obestridd. Förslaget förutsätter att kommunerna, när så blir nödvändigt, skola anslå medel till avlönande av barnavårdsmän. Där barnavårdsbyråer finnas, utövas av dem redan nu en verksamhet som delvis svarar mot de föreslagna barnavårdsmännens. Dessa byråer borde kunna komma att tagas i anspråk för det praktiska utförandet av förslagets principer i denna del.

Beträffande barnets släktnamn råder f. n. ganska stor oklarhet och oreda. Oftast bär dock barnet moderns namn. Förslaget stadgar uttryckligen såsom huvudregel, att barnet skall bära detta namn. Är modern gift, skall enligt för-

slaget hennes man äga rätt att giva barnet sitt släktnamn, något som ej gärna kan tänkas vara annat än till båtнад för barnet. Vidare stadgas att fadern, oberoende av sina släktingars vilja, skall kunna giva barnet sitt namn. Man kan väl antaga, att han är villig att göra detta i de fall, då han övertagit vårdnaden om barnet. Vilka fördelar för barnet en ovillkorlig rätt till faderns namn skulle medföra, är kanske osäkert, om ock skäl finnas som tala för en sådan rätt.

Inom hela lagstiftningsområdet är säkert det vanskligaste spörsmålet huruvida barnet skall få rätt till arv efter sin fader eller icke. Endast den, som ej närmare tänkt sig in i denna fråga, torde anse dess lösning i ena eller andra riktningen självklar. Några av de synpunkter, som för mig varit avgörande vid frågans bedömande, skola här i korthet framhållas.

En tid, som avvisar alla bördsprivilegier såsom föräldrade och stridande mot den likhet inför lagen vi sätta en ära i att proklamera, kan ej i princip ha något att invända mot att barnen utom äktehskap rättsligen ställas lika med andra barn. Vi vilja ej genom lagstiftningen medverka till att föräldrarnas missgärningar vedergällas på barnen; därför sörjer naturen själv i en ofta fruktansvärd grad. Motviljan mot att, så långt genom lag ske kan, utjämna skillnaden mellan de "oäkta" och andra barn är nog därför att söka i andra orsaker än bristande känsla för det rättvisa häri. Man låter bestämma sig av hänsynen till de olägenheter, som man befarar att denna visserligen rättvisa

reform skulle draga med sig och som skulle överväga vad med densamma vunnas. Denna ståndpunkt är Lagberedningens. Utan att bestrida rättvisan av barnets arvsrätt efter fader kommer beredningen efter en omsorgsfull prövning till det resultat, att de skäl, som tala mot arvrätt efter fader, dock äro övervägande, varföre förslaget endast innehåller bestämmelser om arvsrätt efter moder och modernefränder i likhet med vad nu gäller; undantag göres för tro-trolovningsbarn, som skola ärva även fader. En av beredningens ledamöter har reserverat sig och framlagt ett förslag, som tillerkänner det utomäktenskapliga barnet arvsrätt även efter fader.

Vilka äro nu de olägenheter och de faror, som göra att så många människor ställa sig avvisande mot tanken på denna arvsrätt?

1. Skall barnet ärva den uppgivna fadern, måste det vara otvivelaktigt att han är barnets fader, icke blott att han haft umgänge med modern å sådan tid att han kan vara det. Faderskapsutredningen måste läggas så, att klarhet här om kan vinnas. Visar det sig att modern haft umgänge med flera män, kan man på sin höjd, såsom reservanten föreslagit, göra den av modern utpekade underhållsskyldig, men icke fastslå hans faderskap och icke giva barnet arvsrätt efter honom. Det säges nu, att de barn, som sålunda icke få någon far, skulle komma att utgöra en slags underklass bland barnen utom äktenskap. Detta är måhända i viss mening sant, men man får ej förbise, att denna olägenhet i så fall ej beror på någon orättvisa, utan uteslutande därpå att sanningen

utredes. Och framförallt kan det ej vara riktigt att av hänsyn till dessa få sämst lottade offra alla de andras rätt. Ty att de, som komma att sakna fader, skola visa sig vara mycket, mycket mindre talrika än de andra, därom behöver man ej tvivla.

2. En farhåga, som man ofta hör uttalas, är att äktenskapets anseende skulle bli lidande genom att den ifrågavarande arvsrätten gynnade de lösa förbindelserna. De utom äktenskapet födda barnens antal är i Sverge så oerhört stort, under det att antalet äktenskap är i ständigt sjunkande, att man ej utan farhåga ser allt som kan tänkas ytterligare verka i sådan riktning. Den, som i någon utsträckning haft med ogifta mödrar att göra, har en beklämmande känsla av hur lättsinnigt förbindelser knyts och barn sättas i världen. Vill man söka grunden till den slappa moralen, så äro där många faktorer att taga med i beräkningen, men det blivande barnets villkor har mycket litet därmed att skaffa. Ty att vetenskapen därom, att i framtiden barnet skall komma att bli vanlottat, skulle utöva någon som helst uppfostrande verkan på modern eller vara henne till hjälp mot frestelser, det tror jag ej någons erfarenhet ger vid handen. Snarare skulle väl då ett inskärpande av fader- och moderskapets allvar och förpliktelser ha en sådan verkan.

Att det slag av förbindelser, som genom att de äro mera stadigvarande närma sig äktenskapet, skulle komma att ökas, är kanske en något mer grundad farhåga. Men äktenskapets anseende och privilegierade ställning bör

icke hållas uppe genom lagbestämmelser, som drabba — ej dem som undandraga sig äktenskapet, utan deras oskyldiga barn. Den, som på sådant sätt vill söka skydda äktenskapet, tillämpar i själva verket den gamla jesuitregeln att ändamålet helgar medlen. Det åsyftade målet nås för övrigt säkerligen icke på denna väg. Ty att barnets arvsrätt efter fadern skulle kasta en sådan dager över modern, att hon för sitt sociala anseende ej behövde vigseln, är väl en så pass lös förmodan att den ej som skäl kan få någon betydelse. För fadern kan önskan att tillförsäkra barnet sin kvarlåtenskap ej vara någon drivkraft att ingå äktenskap med modern, då samma mål uppnås vida enklare genom att skriva testamente.

3. Hänsynen till faderns hustru och barn i äktenskap är för mången ett tungt vägande skäl mot det utomäktenskapliga barnets arvsrätt. Denna stöter och sårar familjens känslor, den ingriper i dess ekonomi. Det är naturligtvis för en hustru ett oerhört lidande om efter mannens död en främmande person uppenbarar sig och säger sig vara hans barn. Men vet en man, att det barn han före sitt äktenskap har med en annan kvinna, skall ärva honom, då måste väl det medvetandet driva honom att för sin blivande hustru yppa barnets tillvaro. Oberoende av arvsrätten är sådan öppenhet en vinst. Hade den iakttagits, skulle många olyckor förebygts, som nu uppkommit därigenom att mannen, i den mer än osäkra förhoppningen att hans hustru aldrig skall få veta något, dolt barnets existens för henne. Trakasserier och utpressningar ha bra

mycket större utsikt att lyckas just i fall av ett sådant fördöljande. Och arvsrätten gör vad den kan för att förtaga möjligheten därav.

Det kan också tyckas hårt att en utomstående skall dela arvet med familjemedlemmarna. I Norge har denna synpunkt från kvinnohåll framhävts vid arvsrättsbekämpande. Man bör dock besinna, att om den utomäktenskapliga arvingens existens varit för familjen förut känd, hans krav i detta hänseende kunna jämsättas med dem, som göras gällande av mannens barn i ett föregående, upplöst äktenskap, vilka leva med sin mor; att deras arvsrätt skulle innebära något intrång i de senare barnens rätt, har aldrig någon påstått. I varje fall är här fråga om ett rent materiellt intresse. Illa skulle kvinnorna känna sitt samhällseliga ansvar, om de satte ett dylikt intresse före deras rätt, som inga förespråkare ha.

I samband med förslaget till lag om barn utom äktenskap har också framlagts ett förslag till en ändring i strafflagen. Därigenom stadgas straff för fadern, om han undandraget sig att lämna modern nödig hjälp i anledning av havandeskapet eller barnets födelse samt därav blir en följd, att modern försättes i nödställd eller övergiven belägenhet och under inflytande därav begår brott, varigenom fostret eller barnet dödas eller dess liv utsättes för fara. — Upprörande exempel ur erfarenheten visa, att syftet med den föreslagna bestämmelsen är i hög grad behjärtansvärt.

*

På sina håll kommer det nog att väcka besvikelse, att i förslaget ej åter-

finnes några bestämmelser om s. k. offentliga förskott. I Danmark kan varje ensam moder, gift eller ogift, förskottsvis erhålla bidrag av offentliga medel till barnets underhåll, utan att detta räknas som fattigvård. Vederbörande myndighet har sedan att utkräva beloppet av fadern. I den nya norska lagen har principen upptagits, men förskott utgår endast för tiden närmast före och efter barnets födelse. I Sverge har frågan ej mycket diskuterats. Den är säkert lika betydelsefull som svårlost. Lagberedningen anser, att den helt visst förtjänar att väl övervägas, men säger i motiven: "Då det emellertid icke bör ifrågasättas att införa den dansk-norska grundsatsen allenast beträffande barn utom äktenskap och ett förslag i sådant syfte alltså skulle få betydligt större omfattning än det ämne, som nu föreligger till behandling, samt frågan i allt fall väsentligen icke är av civilrättslig utan av offentlighetsrättslig natur, har beredningen ansett densamma icke böra i förevarande sammanhang upptagas. Den lär emellertid komma under övervägande vid den behandling fattigvårdslagstiftningskommittén kommer att ägna åt lagstiftningen om den offentliga barnavården".

Den föreslagna lagen vänder sig mot samhällseliga missförhållanden, som icke uteslutande eller huvudsakligen kunna avhjälpas på lagstiftningens väg. Ingen lag kan utplåna följderna av att ett barn ej får åtnjuta faderns och moderns omvårdnad i det gemensamma hemmet. De krav på lagstiftningen, som uppställts av dem som ha sitt arbetsfält bland ifråga varande barn, tillgodoses emeller-

tid i allmänhet i förslaget, så att deras arbete kommer att bli mer hoppfullt och givande. Särskilt har den praktiskt så betydelsefulla underhållsfrågan ordnats på ett sätt, som måste sägas väl tillgodose barnets rätt emot båda föräldrarna. Man må hoppas att förslaget bliver fullständigt så, att barnet erhåller arvsrätt efter fadern. I varje fall betecknar det ett stort steg framåt mot målet.

ELLEN TISELIUS
f. AFZELIUS.

Regeringen interpelleras i reglementeringsfrågan. En deputation representerande olika kvinnoföreningar inom landet har i dagarna uppvaktat regeringen och överlämnat ett 60-tal resolutioner, fattade på kvinnomöten landet runt, vari anslutning uttalas till den ståndpunkt som reservanterna i reglementeringskommitténs förslag om upphävande av den reglementerade prostitutionen intagit.

Stadsfullmäktigen fröken Elin Nilsson, Sundsvall, framförde till statsministern en förfrågan om man kunde hoppas att regeringen vid denna riksdag ämnade framlägga proposition i frågan. Statsministerns svar innehöll varken löfte eller avslag, liksom statsrådet von Sydows, som också yttrade sig. Det torde vara svårt avgöra, hurvida det kan anses komma att bli till godo eller ondo vid frågans lösning, att det angavs, att de lärdomar kriget givit i de krigförande länderna hade studerats och skulle tagas med i beräkning vid bestämmandet av regeringens hållning till saken.

»Hemvårdskurser.»

Detta är det namn Moderata kvinnoförbundet givit åt den utbildning det önskar måtte komma rikets alla unga flickor till del och som förbundets styrelse nu i en inlaga till Kungl. Maj:ts pläderar för.

Inlagan börjar med ett erinrande om de skrivelser angående husmoderskolor med barnavård, som styrelserna för Skolkökslärarynnornas förening och Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala i höstas avlätto till regeringen med anhållan om att sådana skolor skulle i stor utsträckning göras tillgängliga för den kvinnliga ungdomen. Moderata kvinnoförbundets styrelse instämmer i dessa önskemål, men betonar samtidigt, att den anser kunskap i ett hems vård vara av fullt lika stor betydelse för den kvinnliga ungdomen som de bokliga kunskaper skolan meddelar och yrkar av denna grund att undervisningen i huslig ekonomi inte blott skall bli tillgänglig utan obligatorisk och avgiftsfri för alla unga flickor.

Då emellertid styrelsen anser att ettåriga husmoderskolor med barnavård (för städerna) och ettåriga lanthushållningskolor (för landsbygden) i tillräckligt stort antal skulle ådraga staten alltför stora kostnader och dessutom icke vara lämpliga för många unga kvinnor, som av ekonomiska skäl tidigt måste ägna sig åt olika yrken, anser den ej att dessa böra göras obligatoriska. I stället borde det byggas vidare på den vid folkskolor och högre flickskolor igångsatta skolköks- och slöjdundervisningen och denna göras obligatorisk för hela den kvinnliga ungdomen, såväl på landsbygden som i städerna. Till dessa kurser i matlagning och kvinnlig slöjd skulle då fogas ett lämpligt antal undervisningstimmar i födoämneslära, utgiftsberäkning, tvätt, allmän hygien

och teoretisk barnavård, "varigenom de skulle utvidgas till enkla hemvårdskurser med mål i främsta rummet att fostra de unga flickorna till aktning för hemmets arbete och till ansvarskänsla i egenskap av kvinna".

Några praktiska detaljer vidröres här efter. Landsbygdens kommuner skulle icke betungas med nybyggnader för saken, utan man tänker sig att ålderdomshemmets kök, tvättstugor m. m. kunde ställas till kursernas förfogande och dessa övertaga pensionärernas middagsbespisande. Undervisningsämnena, med undantag av den förberedande kvinnliga slöjden, skulle utgöra en sammanhängande kurs på minst tre månader och förläggas antingen till tiden för skolgångens avslutande eller senare samt omfatta exempelvis 36 dagars undervisning i matlagning, omväxlande med undervisning i födoämneslära samt i enklaste bokföring och beräkning av hushållsutgifter; 36 dagars undervisning i enkel klädsömnad, omväxlande med undervisning i allmän hygien, omfattande bostadens och kroppens vård, samt i teoretisk barnavård, ävensom tvätt, mangling och enkel strykning.

En kort, tio eller femton minuters dagövning i hemgymnastik förordas.

Som den mest praktiska tiden för hemvårdskursen nämnes åldern mellan 13 och 18 år.

Betyg från hemvårdskurs skulle bli erforderligt för anställning i statens tjänst och för inträde vid av stat och kommun understödda kvinnliga yrkeskolor.

Undervisning i förberedande kvinnlig slöjd tänkes, såsom fallet redan är vid rikets folkskolor, lämpligast meddelad av ordinarie lärarinna och såväl på landsbygden som i städerna ingå i skolans undervisningstid. Hemvårdskursen

återigen skulle förestås av därtill särskilt utbildad lärarinna.

Till ernående av ett praktiskt samarbete mellan hemvårdskurserna och de enskilda hemmen yrkas att gifta erfarna husmödrar jämte andra sakkunniga skulle få säte och stämman i de kommittéer, som eventuellt komma att behandla frågan, liksom i de styrelser och examensnämnder, som skulle bli en följd av frågans lösande i angiven riktning.

Vi återkomma till saken i något av de närmaste häftena.

Kringblick.

Vår väg. I allmänhet ha nyårsbetraktelser brukat präglas av optimism. Det hoppfulla i mänskonaturen tyckes nästan ofelbart stimulerat av att årens regelbundet framrullande filmväv visar ett nytt avsnitt. År 1916 har dock vid sitt framträdande av lätt förklarliga skäl haft svårt att fylla denna mission.

I detta års första nummer av *Neues Frauenleben*, organet för Österrikes "freiheitliche Frauen", kastar Leopoldine Kulka en blick ut över det år som bryter in. Några förhoppningar få inte där sitt uttryck. Men hon manifesterar en klarsynt och koncentrerad vilja att finna en väg ut ur det till synes hopplösa virrvarr som tiden företer.

Det är icke att fördölja, skriver hon, att vi blivit tillbakasatta till ett tidigare kulturstadium. Tydligen visar sig detta i den försvårade samfärdseln, avbrottet i världshandeln, livsmedelsproduktionens uppsegling över industrien, press- och yttrandefrihetens undertryckande och annat liknande. Någon ändring i dessa sakförhållanden är ej att räkna med så länge kriget varar, men det gäller att väl akta på att dessa krigets följdfföreteelser endast bli en övergående — om än som det synes katastrofartad — reaktion.

Med denna tanke till utgångspunkt tecknar hon därpå i hastiga drag den stora faran särskilt för kvinnornas frihetsrörelse i det återgående till ett tidigare kulturstadium, som kriget

betecknar. Där den primitiva styrkan åter kommit till herraväldet, i stället för tanke och nervkraft, kommer kvinnan åter långt bakom mannen, och där förhållandena blivit sådana att det kvalitativa mänskovärdet får vika för en rent kvantitativ värdesättning av mänskoliv, bli kvinnorna med ett skjutna tillbaka på ett plan i bredd med kvinnornas hos de primitiva folken. Inom de vilda stammarna är kvinnornas första och egentliga uppgift att föda barn för att fylla luckorna efter de i de oupphörliga striderna fallna männen. Ett oavbrutet bärande av barn är vad som fordras av dem, och ett uttryck härför är den afrikanske hövdingens gängse avskedshälsning till den bortdragande gästen: "Mätte din hustrus sköte aldrig upphöra att föda."

När man genomgår de yttranden, säger Leopoldine Kulka, som nu äro i svang i pressen och hos allmänheten, finner man det sannerligen ligga fara i att herrarna på de nu vanliga kongresserna i befolkningsfrågor skola föreslå att den afrikanske hövdingens avskedsord må, vid sidan av det på sina håll vedertagna "Gott strafe England", införas som hälsningsformel hos oss — och levernet inrättas därefter.

Under sådana förhållanden finner hon vikten ligga uppå att kvinnorna fullt klargöra för sig sin ställning. Att de klart precisera sin mening, att de ej vilja vara med om att producera mänskomaterial, som endast får sitt värde ur folkkonkurrensens synpunkt, utan att för dem är mänskomaterial levande folkkraft, som måste tillvaratagas. "Att giva liv för att åter förlora det är barbarkvinnornas sorgliga lott, att utveckla och bevara liv är den glädjefyllda uppgiften för kulturvärldens kvinnor. Dunkel drift och vanmakt under naturen äro de dystra källor, ur vilka förgångna tidens moderskap sprang fram; ur medveten vilja och fritt val går framtidens."

Härifrån kommer hon osökt in på det genom kriget på ett så fasansfullt sätt framskjutna problemet om könssjukdomarna och deras spridning. Mot fordringarna på att kvinnorna som främsta plikt nu måste föda så många barn som möjligt åt fosterlandet ställer hon kvinnornas bestämda yrkande — för egen och släktets skull — att inte en enda man av dem som varit med i fält skulle efter krigets slut få hemförlovas

förrän efter en omsorgsfull och effektiv undersökning. Ett yrkande som tillika med andra försiktighetsåtgärder även framkommit från tyska föreningen till könssjukdomars bekämpande, som bland sig räknar så många framstående äkare.

Sannerligen, kvinnorna måste veta att gå sin väg rakt och säkert fram för att inte ohjälpligt sjunka i allt det mörka och ohyggliga omkring dem!

Skola fransmännen bli polygamer? Frågan är inget frivolt skämt och inte håller någon cynism, utan det mest fasansfulla allvar. Den är rubriken på en ledare i ett av *La Française's* senaste nummer och talar om — vad man visste väl förut — att befolkningsfrågans så på en gång tragiskt och groteskt tilltrasslade problem lika brinnande och intresserat debatteras i ententesom alliansländer.

Hur förfärande långt saken gått i Frankrike visar Jane Mismes artikel. Hon kastar inte tillbaka den fråga hon ställt upp som en absurditet och en omöjlighet. Hon argumenterar punkt för punkt emot den, som man gör när man kämpar till det yttersta för sin egen mening, och hon tar fram motpartens argument till sakligt bemötande: en miljon kvinnor i överskott kommer att finnas i Frankrike vid krigets slut, är det tillåtet att döma dem till celibat? Bör man icke tillåta dem att lagligen dela en man med andra? Barn måste vi ju ha!

Själv svarar hon med att fråga om fransmännen kämpat så länge mot dem de kalla barbarer för att i tjugonde seklet efter Jesus Kristus införa polygamin i *Code Français*?

De franska kvinnorna ha inte rösträtt — som vi veta. Legaliserad polygami kan genom männen bli lag i tjugonde seklet, så visst som att förhållandena äro sådana, att den kan på allvar diskuteras.

Det lössläppta helvetet har många former för sina fador.

Reformatorer—politiker. Den jättehyllning där Anna Shaw var föremål för när hon nu i december nedlade sitt ordförandeskap i Amerikas L. K. P. R. hade sin motsvarighet i den

entusiasm, varmed *mrs Chapman Catt* hälsades när hon efter ett intensivt övertalande förmåddes att taga den lediga ordförandeklubban i sin säkra och vana hand. Vi finna bägge delarna fullt i sin ordning, Anna Shaw och *Carrie Chapman Catt* äro de två stora nu levande i den amerikanska rösträttsrörelsen. Men att de stormande ovationerna inträffade så samtidigt tyder dock på att något förefallit bakom kulisserna.

Att så verkligen var förhållandet vittnar också själva Anna Shaws tillbakaträdande om. Hon berättar i sin biografi hur hon på Susan B. Anthonys enträgna böner lovade denna att aldrig tänka på att träda tillbaka från den ledarplats, som denna redan då ansåg henne korad till, förrän hon fann, att hon icke längre var önskad där. Skulle således det ögonblicket ha kommit?

En passus i hennes stora avskedstal till landsföreningen ställer säkerligen förhållandet i dess rätta belysning. Hon yttrar där, att när rösträttsrörelsen var ung voro dens pionjärer reformatorer, människor som hade visioner och drömde drömmar om den tid, då alla kvinnor skulle bli fria. Drömde, till dess visionerna grepo dem så att de måste gå ut och handla för deras förverkligande. År efter år fördes så verket, utan uppskov eller vila, framåt tills en tid hade kommit, då nya förhållanden skapade nya plikter, då det gamla goda inte längre höll måttet, då idealisten och reformatorn måste ersättas med den praktiske politikern.

Vilken insikt, tillägger hon, kommer till idealisten och reformatorn som en plötslig uppenbarelse och försorsakar honom en djup chock, men han måste vika för detta och rätta sig efter de förändrade förhållandena.

I denna lugna utläggning av de omvälvningar tiden medför ligger den tragiska bekännelsen om att Anna Shaw förstätt, att hon icke var den ledare, som tiden nu behövde.

Meningarna kunna måhända vara delade om vilket som kan räknas som förnämast: att vara idealisten-reformatorn eller realpolitikern. Visst är, att kring Anna Shaws vita hår strålar i ovansklig gloria äran av pionjärtidens långa, oförtröttrade, visionfyllt lyckliga arbete och strid.

Esselde och kvinnobildningen.

III.

Den djupt kända missräkningen inom kvinnovärlden över den nästan kränkande futtigheten i riksdagens första anslag till landets flickskolor nedstämde icke modet på Tidskrift för hemmets energiska ledning. Tvärtom, den sporrades blott därav till fördubblade ansträngningar, och dess bevisföring växte i övertygande kraft. Ett faktiskt resultat var i alla händelser vunnet: principen om statens ansvarighet gent emot den ena hälften av motionen likaväl som gent emot den andra var en gång för alla erkänd, även om styvmoderslogiken därvid i alltför påfallande grad gjort sig gällande.

För Esselde blev nu huvudfrågan att få in det kvinnliga elementet som en oundgänglig faktor i skolans ledning. Det var själva systemet hon ville till livs eller "Missgreppen i vår skolorganisation", som rubriken över en av tidskriftens mer uppseendeväckande artiklar lyder. Oegentligheten i berörda fall visade sig ej minst vid lärarinneseminariets organisation, och Esselde underlåter ej att påpeka det bakvända i "att den högre ledningen av ett läroverk för kvinnor, som i sin ordning skola leda andra kvinnor, icke i sig intagit något kvinnligt element. Redan vid seminariets stiftande begicks det felet, att direktionen insatte endast män, ett fel som ökades då föreståndarinnans plats intogs av en rektor och det kvinnliga inflytandet inom läroverket, ehuru lagt i de bästa händer, blev ett underordnat eller blott biträdande."

Mot männens monopolisering av hela undervisningsväsendet protesteras på skarpen:

"Här ha vi män, blott män, som organisationer, inspektörer, kontrollörer av flickskolor, småbarnsskolor, syskolor, lapp- och stoppskolor, barnhus och barnhem; ledare, befäl och underbefäl för hela vår stora kår av folkskolelärarinnor. — 'Naturanlagen böra så vitt möjligt vara bestämmande för individens uppfostran' är en gammal pedagogisk regel, och vitt och brett ordas det om 'en naturlig bestämmelse'. Men herrar pedagoger tyckas alldeles ha förbisett att även för dem finns 'en naturlig bestämmelse' och glömt att tillämpa densamma på sig själva, då de tillgripit kvinnoysslor och lagt monopol på den andliga barnkammaren, d. v. s. småskolor, syskolor och den första flickundervisningen."

Högt och bestämt framställes kravet på kvinnliga skolinspektörer, ingen ny, tvärtom en mycket gammal tanke, söker tidskriften historiskt bevisa. Redan Gustav Adolf och biskop Rudbeck förordnade att en "läromoder" (ett vackert gammalt ord som borde upptagas!) skulle anställas för "pigeskolan". Nu har vid anordnandet av skolan "skolemesteren" glömt att taga med sig "läromodern".

Hur undra på att det kvinnliga elementet åsidosattes, då kvinnorna sakna ett forum, där de kunna framlägga sina krav och anspråk, utveckla sina tankar

och meningar! Så länge de tillhöra "de stummas läger" ha de ingen talan. I varm medkänsla för lärarinnornas isolerade ställning sökte T. f. h. redan vid sitt första framträdande att hjälpa dem ur denna sin bundenhet. Så erbjuder tidskriften i en av sina tidigare årgångar sina spalter till fri diskussion, då det för "lärarinnorna ej finnas några möten, där de kunna utbyta tankar, idéer meddelas, åsikter modifieras o. s. v."

Länge skulle det dock ej dröja innan isen var bruten: kvinnan hade talat i församlingen! När detta första gången annoterades, betraktades det som ett verkligt evenemang, varför den lilla episoden förtjänar att återkallas i erinringen.

Det var vid det Nordiska skolmötet i Örebro 1868. I sin för T. f. h. avfattade berättelse över detta möte redogör den kände danske folkhögskolemannen Fredrik Bajer för händelsen, vilken synbarligen på honom gjort ett djupt intryck.

En dansk talare hade lämnat en översikt av den danska folkhögskolan. Efter föredraget framkastades önskvärdheten av att även en svensk uppfattning skulle göra sig hörd av någon, som var förtrogen med folkhögskoleidén. — "Då reste sig byråchefen Bruhn, gick till den del av salen, där de kvinnliga åhörarna hade sina platser, och återvände ledande en ung dam vid handen. Det var fröken Gregerson, lärarinna vid folkskolan i Stockholm. Hon stod där helt blyg och anspråkslös, vilande handen mot ryggsätet av den stol, där den gamle ärevärdige domprosten satt. Även

de som i Danmark ropa högt på emancipation bara en kvinna underlåter att blint följa modets och sedvänjans föreskrifter måste ha erkänt, att hon som nu trädde fram för att tala inför den stora församlingen gav en bild av sann kvinnlighet. Det kvinnligt hjärtliga och behagfulla sättet, varmed fröken Gregerson talade, bidrog ej mindre än det utmärkt lediga och flytande föredraget att väcka den livligaste uppmärksamhet, ja, man såg tårar i mångas ögon. Man kände att hon talade, ej för att hon ville höra sin egen stämma, utan emedan en inre oemotståndlig kallelse drev henne därtill. Allmänt bifall ljöd då hon tystnade." Herr Bajer sammanfattar sin erfarenhet av vad han hört med dessa ord:

"I Skolens Gærning har nu Kvinden faaet saa stor en Del, at hun ej heller bør savnes ved de Møder, hvor Skolens Vel og Ve kommer paa Tale."

Men skulle kvinnorna bida tiden tills de av sina manliga kamrater chevalereskt inbjödos att taga plats jämte dem vid skolans rådplägningsbord, så fingo de vänta. De måste, om de ville vinna något, taga sin sak i egna händer. Och nu som så ofta förr gick T. f. h. i spetsen.

En dag i början av året 1875 lät redaktionen utfärda inbjudning till "ett möte för överläggning rörande det kvinnliga skolväsendet". Mötet, om vi ej misstaga oss det första i sitt slag i vår huvudstad, öppnades i Lantbruksakademiens stora sal den 16 februari under baron Focks presidium och fortgick tvenne dagar under stor anslutning av för kvinnobildningen intresserade,

bland dessa många av våra mest ansedda män. De utförliga mötesreferaten i kvinnornas organ andas den största tillfredsställelse med resultatet av det för sin tid ganska vågade experimentet. Först och främst hade den opinionen fastslagits, "att det är helt enkelt och naturligt att tänkande kvinnor vid dessa och liknande möten deltaga i meningsutbyten om förhållanden som på det närmaste röra dem själva och deras barn". — Diskussionens bärande idé hade varit den av mötesordföranden uttryckta: "Intet land är så rikt, att det har råd att spara på sitt undervisningsväsende".

Ännu en vädjan till allmänhetens intresse för denna stora kulturfråga har T. f. h. att anteckna från samma år. Det är redaktionens utlysning av en pristävlan över ett arbete om det kvinnliga uppfostringsväsendet. Av de sjutton tävlingsskrifter som inkommit tillföll priset, 500 kr., en av ryttmästare Rickert von Koch författad skrift med titeln: "Om flickors uppfostran".

När man nu efter fyrtio år genomläser det lilla häftet, först publicerat i T. f. h. och sedan i broschyrform, frapperas man av det nya för att ej säga radikala i dess satser. Förf. yrkar bl. a. på av staten inrättade flickskolor, till samma antal som gossläroverken; lika många kvinnliga som manliga lärarekrafter; skolstyrelser sammansatta av både kvinnor och män; anställande av skolläkare. Samt beträffande läsplänen: mindre läxläsning, större valfrihet, handarbetets övertagande av hemmen, för att blott nämna ett par av förslagen.

Det prisbelönta arbetet, som T. f. h.

ger vitsordet att mer vara ett uttryck för föräldravisdom än av pedagogisk lärdom, mer av hemmets än av skolans erfarenhet, passerade icke oanmärkt genom censuren. Så gjorde sig Pedagogisk tidskrift till talsman för det bestående, sökande med satirens vapen nedgöra den djärve nyhetsmakaren och det i en ton, som enligt T. f. h. "kunde passa för Söndags-Nisses spalter, inte för den svenska lärarekårens med statsmedel understödda organ". Visserligen erkänner redaktionen, att von Kochs skrift hade sina svagheter: "författaren har med väl rask hand utkastat sin skolplan... i naiv tilltagsenhet överskridit möjlighetens gräns". Men förtjänsterna voro dock övervägande, nya tankar uttalade, som väckte föräldrars och frisinnares gillande. I Pedagogisk tidskrifts granskningssätt hade däremot "en lärdomsdespotism" kommit till synes, "som vill från reformarbetet inom uppfostran bannlysa var och en som ej innehar den formella bildningens stundom tvivelaktiga företräden och saknar den inre verkliga bildningens grundval".

Där fick skolmagistrarna något! Något direkt svar ingick väl ej på snäsan, men den långvariga polemik om flickors uppfostran, som utspann sig i pressen, med Aftonbladet å ena och Pedagogisk tidskrift å andra sidan, varvid den förra auktoritetens mer reformvänliga uppfattning livligt rekommenderades av T. f. h., var en omedelbar följd av von Kochs rabulistiska lilla uppfostringskrift.

Reformerna inom flickskolan, för vilka Esselde så länge och så ihärdigt

kämpat, hade, det visar ej minst ovan nämnda och liknande presstrider, under 1870- och 80-talen blivit en fråga för dagen. Kvinnobildningen, så väl den grundläggande som den högre kompletterande, utmynnande i universitetsstudierna och deras anpassning för den kvinnliga studenten, betraktades numera som en verklig nationalangelägenhet. Om tillämpningssätten kunde väl meningarna vara delade, men sakens vikt ur kulturhistorisk synpunkt förnekades av ingen.

Men att reformen måste gå från boten insåg Esselde klarare än någon. Utan tvivel var det därför med glad tillfredsställelse hon öppnade ett tilläggsblad till sin tidskrifts 22:dra årgång, bärande året 1880, för en uppsats med titeln: "Giva våra flickskolor berättigade anledningar till missnöje?", signerad med den då fullkomligt okända pseudonymen Uffe, bakom vilken allmänheten allra minst anade att en helt ung lärarinna dolde sig.

Härmed äro vi inne på ett kapitel i den svenska flickskolans historia, alltför väl känt för att det här annat än för sammanhangets skull behövt beröras. Fanfaren, som inledde striden mellan den formalistiska och realistiska lärometoden, hade ljudit, och det dröjde ej länge förr än Uffes epokgörande skrift: "Realism i undervisning eller språkkunskap och bildning" satte själva grunden, varpå det uråldriga lärosystemet var byggt, i gungning. Att T. f. h. med värme skulle ansluta sig till Uffes åsikter är självfallet. Hennes skrift, som i en översikt av "Litteratur för uppfostran" underkastas en längre recen-

sion, hälsas som "en av de rikaste uppslag till fruktbarande tankeutbyte som litteraturen för den kvinnliga ungdomens uppfostran på länge haft att bjuda".

Nämnda inlägg, där T. f. h. hävdar sin från början intagna ståndpunkt att ge plats för de nya idéerna, för så vitt dessa voro vad Fredrika Bremer kallar uppåtbärande, läses i en av publikationens sista årgångar. Mer än ett fjärdels sekel hade förgått sedan tidskriften först uppträtt på vädjobanan för att bryta en lans för det kvinnliga släktets mänskliga rättigheter. För banbrytarna själva hade det nog syntts som om frammarschen alltför ofta varit avbruten av ett på stället vila, men blickade man tillbaka, var den tilländalupna vägsträckan icke ringa.

Ja, från den blygsamma början, då kvinnorna i all ödmjukhet begärde att få plocka upp smulorna som föllo från kunskapens bord, och tills nu, då även vetenskapens högst sittande frukter bjöd dem, var ett stort steg taget. Glädjestrålning och nästan i triumf hade de första lärarinneseminarieeleverna intagit sina platser på skolbänken, och 1880-talet hade ej hunnit långt förr än en ung kvinna i Uppsala domkyrka smyckats med den akademiska lagern.

T. f. h. hade således upplevat ej blott den första seminaristen utan Sverges första kvinnliga filosofie doktor, dess första kvinnliga läkare och en Sonja Kovalevskis bestigande av Stockholms högskolas kateder såsom professor i den högre matematiken, allt levande dementier av den som oomkullrunkelig ansedda satsen, att den kvinnliga intelligensen icke mäktade omspinna någon

högre lärdom, allra minst vinna säte och stämma inom de exakta vetenskapernas värld.

Och rörande själva grundfrågan, det kvinnliga elementets ingående som ett integrerande led i skol- och uppfostringsväsendets organisation, hur hade ej även därvidlag opinionerna skiftat! "Läromoderns" erfarenhet hade verkligen kommit till heders. Ja, det första officiella fastställandet av den "läromoderns"-princip, för vilken T. f. h. under den kvartsekellånga striden så oförskräckt kämpat, blev en av tidskriftens sista segerbudskap.

I dess sista årgång — den bär 1885 på titelbladet — och dess allra sista häfte förkunnas utan kommentarer, att i den i slutet av året tillsatta Kungl. flickskolekommittén, som hade att undersöka och avge utlåtande om den kvinnliga ungdomens undervisning, även den kvinnliga sakkunskapen tillerkänts en plats. Den ena av representanterna

härför var fröken Hilda Casselli, Normal skolans föreståndarinna. Den andra — fru Sophie Adlersparre född Leijonhufvud, Tidskrift för hemmets redaktis.

*

Här måste jag avsluta min översikt under fullt medvetande om hur summarisk och ofullständig den blivit i förhållande till det rika material, som bjudes en var, vilken fördjupar sig i den guldgruva som heter Tidskrift för hemmet.

I Esseldes livsgärning ingår, det behöves knappt sägas, så många andra faser än den som avspeglas i hennes arbete i kvinnobildningens tjänst. Men det var och förblev hennes livs stora intresse. Och där har hon aldrig upphört att även som sitt mål uppställa Geijers uppfostringstanke, uttryckt i orden:

"Försoningen mellan rätt och plikt, beroende och frihet är målet för all uppfostran."

LOTTEN DAHLGREN.

Notiser från bokvärlden.

Amalia von Helvigs brev till Atterbom. Utgifna af *Hedvig Atterbom-Svenson*. Albert Bonniers förlag.

Amalia von Helvig intresserar i sina nu utgivna, till svenska översatta brev till Atterbom vida mindre än i de brev som citeras i *Henr. v. Bissings* för övrigt skäligen talanglösa bok om henne. Förklaringen är vid genomläsning och jämförelse tydlig nog. Huvudmassan av breven i biografien tillhöra ett tidigare stadium, medan breven till Atterbom mest äro från 1820-talet och fram emot hennes död, och Amalia blev, tyckes

det, i sitt disharmoniska äktenskap småningom mer och mer tryckt av sitt dagliga livs besvärligheter. Den, vars förhållande till sitt eget liv är ett stoiskt bärande, icke ett njutande, får inte mycket att säga om sig själv. Amalias brev till Atterbom avhandla dels adressaten, dels yttre fakta angående henne. Endast kort och sporadiskt innehålla de något av litterärt och psykologiskt intresse.

I ett brev från 1828 talar Amalia om sin avsikt att till sina översättningar ur "Lycksalighetens ö" ytterligare foga en

översättning av "Näktergalens sång". Det naturligaste tyckes vara att antaga, att Amalia menar "Dåre, som bjöd henne höra" etc., och att Amalias Lied der Nachtigall: "Thor, der mit melod'scher Kehle" etc. i själva verket är en översättning av Atterboms, ej dess original — alltså att det är ett misstag av den i övrigt ej alltför tillförlitliga H. v. Bissing att hänföra den till de dikter som Amalia 1797 skickade Knebel.

Översättning av brev, därtill nära hundraåriga brev, är en vansklig sak. Utom den oundvikliga beslöjning av ursprungligheten, som originalen genom sakens natur undergått, tillkommer emellertid i denna översättning ett störande element av rent oriktiga glosor, som ej skapats genom översättning av meningen utan genom försvenskning av ordet i originalet.

Inledning och noter röja ej bekantskap med tysk litteratur, ej håller med vad som förut på svenska skrivits om Amalia von Helvig och hennes systrar.

HILMA BORELIUS.

Andra Visboken av *Fanny Alving* (*Maja X.*), Albert Bonniers förlag.

Det är svårt för män att göra män rättvisa, svårare för män att ge kvinnor deras tillbörliga heder, allra svårast för kvinnor att uppskatta varandra. Detta sorgliga påstående torde icke Fanny Alving vilja jäva, läs hennes beska verser under rubriken *Väninnor!* Där- emot är kanske tidskriften *Herthas* tillvaro ett stöd för motsatt, optimistisk uppfattning, ett bevis för att det finns inbördes hjälpsamhet, tacksamhet, ja beundran kvinnor emellan. Den gamla kvinnonaturen lutar likväl åt klander-sjuka, det känner Fanny Alving och likaså jag. Alltså:

Hur i all världen har hon kommit åt ett så stort format — på en visbok? Det är pappersark vida som snöfält och ett pärmbblad så fagert som en allmogekista och utmanande maskulint ståtligt.

Det är visst bara Verner von Heidenstam som fått ge ut en lika tung diktbok till julen, och han är ju dels medlem av Svenska Akademien på C. D. W:s stol och dels ganska berömd, och för det tredje har han inte begärt att få trycka poem på tjugo år, så det må nu vara hänt. Men fru Alving? Gåtan klarnar något, när baksidan av pärmen annonserar *Förströelseböcker*, en hel rad romaner av Ulrik Uhland, se, det är en karl, som gjort sin förläggare glädje, och han lär vara nära släkt med Fanny Alving. Maja X. i parentesen har också talat förmånligt för fru Alving, ty Maja X. har fast fot i vittfrejdade Strix, och mycket som nu samlats i *Visboken* har förut införts i Albert Engströms herrsällskap.

Inte den argaste klanderande kan fränkänna Fanny Alving egenskapen kvickhet, men kvickheten kan vara mer och mindre träffande. Ibland synes den mig malplacerad, med de himmelska tingen har hon stiftat en tysk operettbekantskap, sämre än ingen. Och ändå — hon bevarar en barndomsbilderbok av innerlig oskuld, och det finns ej spår av sötsurhet, då hon talar om "gamla tysta Stina" eller "vårvinterkväll på Ytter-selö". Både rytm och ordval i dikterna om hem och förfäder kalla upp Karl-feldt i ens erinran, men det hindrar inte, att de ha sitt värde; dansvisorna slutta till ett lägre plan. Frödings Mister Johanson (i *Fadervädel*) och hans "broder Anderson" ha fått en icke ovärdig kusin i "herr Labansohn" som "tänker djupa, verkligt djupa tankar" och "grubblar över siffran hundratusen". Uppsala-bilderna äro goda akvareller i kall färg. Formerna är nästan alltid oangriplig.

Skaldinnan Fanny Alving verkar ibland råbarkad och frän, förnekande allt utom "palt". Men jag finner en skön inkonsekvens i hennes materialistiska världs-uppfattning, en darrande underton, som kan stiga till "Ett ackord".

AMALIA BJÖRCK.

PRENUMERERA

PÅ

RÖSTRÄTT

FÖR KVINNOR

Tidning utgiven av Landsföreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt.

5:te årgången 1916 Kr. 1.35.

Utkommer den 1 och 15 i var månad.

Prenumeration genom posten.

NYA BÖCKER I BOKHANDELN:

Berättelser ur kyrkans historia.

I. Den gamla kyrkan. Av pastor Carl Koch. Häft. 2 kr., kart. 2:25, klotb. 2:50.

Synd och nåd.

Korta betraktelser av Doktor O. Hallesby. Häftad 40 öre, kart. 60 öre.

I andliga vårtider.

En diakonissas minnen och erfarenheter från mitten av förra århundradet. Bearbetade af F. Hylander. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Besläktade själar.

Missionsskrift N:o 43. Bilder från Indiens kvinnovärld av Anna Fröberg. Häft. 60 öre, kart. 75 öre.

Mormors berättelser.

Av Agneta. Kart. 60 öre.

**Evangel. Fosterlandsstiftelsens Förlags-
Exped., Stockholm 3.**

Föreståndarinneplatsen

vid Hem- och Hushållnings hushållningsskola i Huskvarna

är ledig att tillträdas den 1 april 1916.

Lön 1000 kr. årligen och fritt vivre.

Svar med betygsskrifter och referenser jämte fotografi och åldersuppgift torde insändas före 1 mars 1916 till

Styrelsen för föreningen
Hem och Hushållning
Jönköping

Ledig annonsplats!

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor, lektionsgivare, in- och utländska, kontorister, värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av **Veckotidningen DAGNY** 1908—1913

erhållas mot ett pris av, kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR **HERTHA**

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: **Eilen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition**: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid**: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen**: kl. II—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II*.

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löne-
förhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån*.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Krigsfraser. I. Av Rosa Mayreder.

ref. Förslag till lag om barn utom äktenskap. II. Av Ellen Tiselius f. Afzelius.

"Hemvårdskurser".

Kringblick.

Esselde och kvinnobildningen. III. Av Lotten Dahlgren.

Notiser från bokvärlden.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyrtiden, förklarar af kunnare vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet

Ledig annonsplats!